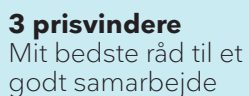

- for alle

TEMA

Det gode samarbejde

Co-teaching

Sådan kommer du selv i gang med metoden

Fælles forberedelse

Sæt elevernes læring i centrum for teamsamarbejdet

Samarbejde er godt, når ...

Leder

Af Lise Tingleff Nielsen
områdechef, EVA

Samarbejde er godt. Sådan lyder et af tidens mest markante mantraer. Samarbejde er et ubestridt plusord, og alle vegne i uddannelsessektoren arbejdes der for at styrke samarbejdet blandt fagfæller – på tværs af fag og på tværs af sektorer. På skolerne gælder det fx samarbejde i årgangsteams og fagteams og mellem lærere og pædagoger, og der bliver hver dag lagt megen energi i at få samarbejdet til at fungere på bedste vis.

Vi kender alle eksempler på samarbejde, der får fagligheden til at flyve. Og vi kender helt sikkert også til samarbejdsrelationer, som mest af alt byder på bøvl og besvær, og som måske i sidste ende betyder, at det endelige resultat bliver knap så vellykket. Samarbejde er altså ikke kun godt. I en skolesammenhæng må præmissen være, at samarbejde er godt, når det gør lærere og pædagoger dygtigere til deres arbejde og dermed bidrager til bedre læring og trivsel for skolens elever.

Der er ofte et stort fokus på samarbejdets indhold og form: Hvad skal vi som lærere og pædagoger eller som matematiklærere på 5. årgang samarbejde om? Og hvordan skal vi gøre det? Skal vi mødes hver uge? Hvor længe? Og hvordan skal møderne struktureres? Knap så ofte er der et direkte fokus på, hvad formålet med samarbejdet er, og dermed mangler der ofte en vurdering af, om samarbejdet rent faktisk fører til et bedre stykke pædagogisk arbejde: Hvordan oplever lærere og pædagoger, at forskellige former for samarbejde bidrager til deres arbejde med at skabe de bedste rammer for elevernes læring og trivsel? Og hvad skal der til, for at det lykkes?

Det er de spørgsmål, som artiklerne i dette magasin – på hver deres måde – stiller skarpt på.

Du kan bl.a. læse om dansklæreren på 6. årgang, som bliver fagligt beriget af jævnligt at planlægge undervisning sammen med

kollegerne (side 4), om læreren og pædagogen, der supplerer hinandens blik på de enkelte elever og deres potentialer (side 8), og om læreren og inklusionsvejlederen, der arbejder tæt sammen for at tilgodese en differentieret elevgruppe (side 18).

Artiklerne peger på forskellig vis på, at et samarbejde fungerer allerbedst og har den største betydning for arbejdet med elevernes læring og trivsel, når der er en tydelig fælles opgave – fx fælles planlægning og evaluering af en konkret undervisningssituation, som begge parter har del i. Samarbejdet må ikke blive et projekt i sig selv eller en aktivitet, der kun benyttes ved særlige lejligheder. Et samarbejde er allerbedst, når det etableres, fordi det giver mening med hensyn til det daglige arbejde på skolen.

Rigtig god læselyst!

Lise Tingleff Nielsen
områdechef, EVA

Indhold

Når co-teaching styrker inklusion

Se hvordan co-teaching kan bruges som en ramme for at få læreres og ressourcepersoners kompetencer i spil.

S. 18

Fælles om forberedelsen

Mere fokus på elevens læring, mindre på praktisk koordinering. På den københavnske vestegn forbereder lærerne undervisningen sammen.

S. 4

Lærere og pædagoger, værdsæt jeres forskelle

Set med elevernes øjne bidrager lærere og pædagoger hver især med noget unikt i undervisningen.

S. 8

“

Samarbejde er godt, når det gør lærere og pædagoger dygtigere til deres arbejde.”

Lise Tingleff Nielsen

5 råd om læreres og pædagogers samarbejde

Få de bedste råd fra forskningen om, hvordan I som lærere og pædagoger kan arbejde bedst muligt sammen om undervisningen.

S. 12

Det giver samarbejdet os!

Uden for skolen ligger der en stor verden, hvor lokale med fortælleglæde kan bidrage til elevernes læring - hent inspiration til dit lokale samarbejde.

S. 14

Fokus på det fælles ved fagene

Ret blikket mod det, som fagene har tilfælles, og brug de samme begreber om de samme ting i alle fag. Det gør det nemmere for eleverne at udbygge og overføre viden.

S. 22

Mit bedste tip til et godt samarbejde

Mød tre vindere af Politikens Undervisningspris og få deres bedste råd til godt samarbejde.

S. 16

Kort nyt fra EVA

Læs blandt andet om EVA's kommende udgivelser og arrangementer. Se også, hvor du kan finde os på de sociale medier.

S. 7

i

Fakta

Kommunerne Glostrup, Brøndby og Vallensbæk gennemfører i fællesskab et kompetenceudviklingsforløb under overskriften “Tæt på læringseffekten.”

Forløbet har fokus på at styrke de professionelle læringsfællesskaber. Her deltager i alt ca. 700 lærere fra de i alt ti skoler i de tre kommuner. Forløbet er støttet af A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal.

Fælles om forberedelsen

Den privatpraktiserende lærer er i dag mange steder et fortidslevn. Med fagteams og årgangsteams er samarbejde blevet en naturlig del af arbejdet som lærer. Alligevel er der stor forskel på, hvor meget man samarbejder, og hvad man samarbejder om. Mød Signe Buus fra Egholmskolen i Vallensbæk, hvor lærerne udvikler undervisningsforløb i teams, der er både årgangs- og fagspecifikke.

Af evalueringskonsulent
Bjarke Frydensberg

hver anden torsdag mødes dansk-lærer Signe Buus fra Egholmskolen i Vallensbæk med de andre dansklærere på skolens 6. årgang. Mødet er en fast og central del af Signe Buus’ og kollegernes arbejde. Det er nemlig på torsdagsmøderne, de sammen planlægger deres undervisningsforløb og giver hinanden feedback.

Otte øjne ser mere end to

Som nyuddannet lærer er Signe Buus glad for det tætte samarbejde – særligt set i lyset af, at meget af hendes arbejde som lærer ellers foregår alene. Derfor er det fagligt givende at sparre med kollegerne om styrker og svagheder ved konkrete læremidler og om arbejdet med Fælles Mål og udviklingen af læringsmål. “At have fire eller otte øjne i stedet for to til at analysere læremidlerne fra gang til gang er guld værd,” siger Signe Buus.

I Glostrup, Brøndby og Vallensbæk Kommuner på Københavns vestegn har man skabt en teamstruktur, hvor lærerne på skolerne arbejder sammen i såkaldte Fælles Forberedende-teams - i daglig tale kaldt FF-teams - hvor forberedelsen af undervisningen er i centrum. Teamsamarbejdet er en del af et fælles kompetenceudviklingsforløb, der fokuserer på at udvikle og styrke lærernes professionelle læringsfællesskaber.

Idæalet er, at elevernes læring er i centrum for teamsamarbejdet, hvor der skal bruges mindre tid på praktisk koordinering og mere

tid på arbejdet med selve undervisningen. Modellen er et alternativ til de mere gængse årgangsteams, hvor man fx taler sammen på tværs af fagene matematik og dansk eller på tværs af fagteams, hvor der kan synes langt imellem det at være dansklærer i hhv. 3. og 9. klasse.

“

Det er guld værd med otte øjne i stedet for to til at analysere læremidlerne.”

Signe Buus, dansklærer

Feedback på hinandens undervisning

Som en del af kompetenceudviklingsforløbet er der på skolen blevet uddannet aktionslæringsvejledere, der har hjulpet FF-teamene med at observere og give feedback på hinandens undervisning. Og selvom det er udfordrende at blive kigget over skulderen, oplever lærerne i teamet, at det kan sætte gang i en grundig refleksion over arbejdet med elevernes læring:

“Det er grænseoverskridende at invitere andre ind. Man blotter virkelig sig selv og

Lotte Holm-Petersen og Signe Buus deler gode råd:

1. Lav en plan for, hvad I vil være fælles om, og tal sammen om rammerne for jeres samarbejde.
2. Begynd evt. med at sætte fokus på et konkret undervisningsforløb, som skal gennemføres snart, så I hurtigt får oplevelsen af, at samarbejdet kan tilføre noget ekstra.
2. Vær effektive i jeres opstart af et forløb. Tag fx udgangspunkt i en fælles brainstorm og uddeleger opgaver i teamet. Saml og integrer derefter materialerne/aktiviteterne i forløbet.
4. Lad en-to lærere have det primære ansvar for ét forløb, og lad en-to andre lærere have det primære ansvar for et andet forløb.
5. Vær ikke bange for at dele ud af jeres idéer. En idé kan føre til nye idéer, og selvom de ikke bliver grebet lige med det samme, kan det stadig være givende at få respons fra kollegerne.

Signe Buus fra Egholmskolen i Vallensbæk underviser 6. klasse i dansk.

Få mere viden

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) har ad to omgange evalueret erfaringerne fra forløbet “Tæt på læringseffekten”.

Læs resultaterne af evalueringen på EVA's hjemmeside, www.eva.dk

sit arbejde, men det, man får igen, er rigtig meget værd!” fortæller Anne Sophie Lambertsen, der også er dansklærer på Egholmskolen.

Signe og Anne Sophies team har netop gennemført et aktionslæringsforløb, hvor kollegerne observerede Signes undervisning i et forløb, der skulle styrke elevernes selvstændighed. Bagefter mødtes dansklærerne i teamet og evaluerede undervisningsforløbet.

“Det har virkelig været givende at observere eleverne og se, hvordan noget, vi har lavet i fællesskab, virker i forskellige kontekster,” fortæller Anne Sophie Lambertsen.

Signe Buus er enig og uddyber: “I fik rigtig meget ud af det, men primært var det jo faktisk mig, der fik rigtig meget ud af det, fordi det var min time, mine elever og min undervisning, der blev observeret og evalueret. Og jeg fik virkelig indsigt i, hvordan næsten hver eneste af mine elever arbejder, fordi vi var så mange lærere, der observerede.”

Styrker arbejdet med læringsmål, evaluering og feedback

Også set fra forvaltningens perspektiv har de foreløbige erfaringer med lærernes FF-teams været positive. Lotte Holm-Petersen, der er skolekonsulent i Glostrup Kommune, forklarer:

“Styrkerne er, at du får planlagt noget undervisning, du kan bruge helt konkret ude i klasserne, og at du får drøftet, hvordan du arbejder med læringsmål, hvordan du arbejder med evaluering og feedback, og hvordan du arbejder med progression. Alt sammen med udgangspunkt i dit eget fag. Det

forholder du dig jo ikke til på samme måde, når du sidder alene med din planlægning. Det handler om at have de didaktiske samtaler om noget konkret.”

Teammøderne skal være en aflastning, en del af det rigtige arbejde, hvor man får noget fra hånden, og hvor man sparrer med hinan-

“
Det er grænse-
overskridende at invitere
andre ind. Man blotter
virkelig sig selv og sit
arbejde, men det, man
får igen, er rigtig meget
værd.”

Anne Sophie Lambertsen, dansklærer

den om de faglige og undervisningsnære udfordringer i hverdagen. Derfor er hyppige og skemalagte teammøder et afgørende element i den nye teamstruktur:

“Hvis lærerne skal bruge hinandens kompetencer og gøre tilrettelæggelsen af undervisningen mere effektiv, nytter det ikke noget, at de kun gør det fire gange om året; det skal være en del af hverdagen,” siger Lotte Holm-Petersen fra Glostrup Kommune.

På skolerne i Glostrup, Brøndby og Vallensbæk er man stadig ved at finde sig helt til rette i den nye teamstruktur. Afhængigt af antallet af faglærere og spor på skolerne er nogle FF-teams fx sammensat på tværs af to årgange, hvilket har gjort det sværere for nogle at bruge det fælles arbejde direkte i undervisningen. En anden og mere generel udfordring er, at nogle lærere skal vænne sig til at bruge hinandens materialer:

“Det kan selvfølgelig være svært, hvis man er tilbøjelig til at være kritisk over for noget, andre har lavet, og ikke synes, det lever op til ens egne standarder. Derfor er det her en ramme, hvor man lærer at være mindre kritisk og se potentialet i kollegers bidrag og indsats,” siger Lotte Holm-Petersen.

Mere positiv hverdag

En evaluering viser, at størstedelen af lærerne (74 %) oplever, at de nye FF-teams styrker deres videndeling, og at 60 % af lærerne oplever, at de fælles planlagte undervisningsforløb øger kvaliteten af undervisningen. Samtidig oplever 52 % af lærerne, at FF-teamene styrker arbejdet med læringsmål, mens mere end hver tredje lærer oplever, at samarbejdet i FF-teamet gør forberedelsen mere effektiv. Ifølge Lotte Holm-Petersen er der sket en udvikling, hvor lærerne er blevet mere positive i deres hverdag:

“Det, vi hører nu, er, at folk bliver høje af at have de her samtaler. De får lov til at nørde med deres fag, og de får boostet den faglige glæde og deres faglige stolthed,” fortæller hun. ■

Kort nyt

Projekter på vej fra EVA

EVA følger folkeskolereformen

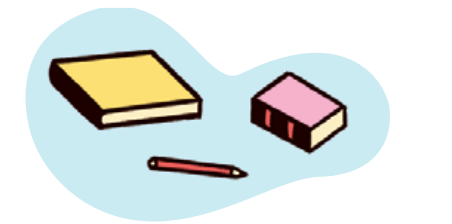
Elevernes perspektiver har endnu ikke fyldt meget i debatten om folkeskolereformen og dens betydning for skolernes arbejde. EVA vil derfor belyse, hvordan den nye skoledag opleves af eleverne med fokus på, hvilke elementer de finder hhv. motiverende og udfordrende.

Åben skole, lektiehjælp og faglig fordybelse

EVA følger arbejdet med den længere og varierede skoledag. I den kommende tid vil der blandt andet være fokus på arbejdet med lektiehjælp og faglig fordybelse og på Den Åbne Skole, hvor skolars erfaringer med at samarbejde med forskellige typer af foreninger og organisationer i det omgivende samfund belyses.

Følg med og få opdateret viden i løbet af året via EVA's hjemmeside, nyhedsbrev og på de sociale medier.

Udskolingen - indgangen til en ungdomsuddannelse

Overgangen til ungdomsuddannelserne præges af en række udfordringer med hensyn til at gøre eleverne i udskolingen parate til at starte på en ungdomsuddannelse. EVA vil derfor bidrage med viden om, hvordan undervisningen i udskolingen i højere grad kan understøtte elevernes overgange. Der vil bl.a. være fokus på, hvordan samarbejdet mellem grundskoler og ungdomsuddannelser kan styrkes, og hvordan undervisningen og skolernes vejledningspraksis kan forberede eleverne til at tage en erhvervsuddannelse.

Opgaven med at skabe inkluderende læringsmiljøer har længe være en stor og udfordrende opgave

Co-teaching som redskab til bedre inklusion

Opgaven med at skabe inkluderende læringsmiljøer har længe være en stor og udfordrende opgave for folkeskoler i Danmark. Undersøgelser peger på, at et tæt samarbejde på tværs af almen- og specialområdet er afgørende for at udvikle inkluderende læringsmiljøer. EVA vil belyse, hvordan co-teaching, hvor lærere fra special- og almenmiljøet har fælles ansvar for at planlægge, gennemføre, evaluere og udvikle undervisningen for alle elever i en klasse (se artikel i magasinet), kan organiseres og styrke det flerfaglige samarbejde.

Læs mere, når rapporten udkommer i løbet af 2017 på www.eva.dk

Find inspiration

Har I på din skole styr på, hvordan I ønsker at arbejde med bevægelse, understøttende undervisning og andre af de nye elementer i den varierede skoledag?

Hent refleksionsværktøjet ‘Videre med skolereformen’ på www.eva.dk og find inspiration.

Tilmeld dig EVA's nyhedsbrev

... og følg med i de nyeste evalueringer, undersøgelser og redskaber. Her bliver du også orienteret om EVA Update - gratis arrangementer og får handlingsanvisende artikler lige ind i indbakken.

eva.dk/nyhedsbrev

Like EVA

Like EVA på Facebook og følg med i nye undersøgelser, arrangementer og jobopslag. Du kan også finde os på LinkedIn og Twitter.

Fik du printet plakaterne?

Fik du printet plakaten med fem spørgsmål til tilrettelæggelsen af den understøttende undervisning? Du kan hente den gratis på eva.dk

Lærere og pædagoger, værdsæt jeres forskelle

Undervisning handler om mere end fagligt indhold og den didaktiske tilgang til det. Undervisning er også sociale relationer, klasseledelse og elever med vidt forskellige forudsætninger og behov. Derfor kan pædagoger med deres faglighed og kompetencer bidrage til arbejdet med at skabe god undervisning i skolen.

Af evalueringskonsulent
Bjarke Frydensberg

Ofte betragtes læreres og pædagogers forskellige baggrunde og kompetencer som en udfordring, når de to faggrupper skal arbejde sammen om undervisningen i folkeskolen. Men forskellene kan dyrkes og bruges som en ressource i arbejdet med at skabe god undervisning.

“Lærere og pædagoger har forskellige kompetencer. Det er helt naturligt – de har jo taget forskellige uddannelser,” siger chefkonsulent Signe Mette Jensen fra EVA, som står bag en ny undersøgelse af læreres og pædagogers samarbejde i folkeskolen. Hun undrer sig over, at de to faggruppers forskelligheder ofte betragtes som en udfordring:

“I stedet for at fokusere på de udfordringer, forskellene kan give, skulle lærere og pædagoger – og skoleledelserne ikke mindst – hellere betragte både læreres og pædagogers kompetencer som potentialer, der kan skabe bedre undervisning. Undervisning er jo en kompleks størrelse, og jeg er ikke i tvivl om, at lærere og pædagoger i skolen kan drage nytte af hinandens kompetencer.”

Elever værdsætter forskelle

Set fra elevernes perspektiv har både læreres og pædagogers kompetencer værdi i skolen. En elev forklarer, hvad læreren og pædagogen i hendes klasse er gode til:

“Hvis jeg skal lave opgaver, hvor jeg skal have hjælp, hvis jeg fx skal læse et rigtig langt

ord, som jeg har svært ved ... så vil jeg helst have hjælp af Rikke (læreren, red.).”

Omvendt foretrækker eleven at få hjælp af pædagogen i klassen, når det drejer sig om en konflikt med nogle af de andre elever: “Så kan jeg bedst lide at få hjælp af Britt, for hun går ikke, før problemet er helt løst.” Mange elever, særligt i indskolingen, oplever, at pædagogerne er bedre til at komme med en løsning på et problem, der handler om relationer, end lærerne er, og ofte ken-

“
Lærere og pædagoger
har forskellige
kompetencer. Det er
helt naturligt – de har
jo taget forskellige
uddannelser.”

Signe Mette Jensen, chefkonsulent

der de også pædagogerne bedre, fordi de også er sammen med dem i SFO'en. Også de ældre elever i udskolingen oplever lærernes og pædagogernes kompetencer og roller i klassen som forskellige. Den forskel forklarer en udskolingselev her: ➤

Fakta om undersøgelsen

EVA har i forbindelse med undersøgelsen ‘Samarbejde mellem lærere og pædagoger i folkeskolen’ interviewet elever, lærere og pædagoger om, hvad der kendetegner et godt samarbejde mellem lærere og pædagoger, og hvad deres forskellige kompetencer kan bruges til.

Interviewpersonernes navne er opdigtede, da de deltager anonymt i undersøgelsen.

Find mere inspiration

På baggrund af en gennemgang af dansk og international forskning har EVA identificeret fem kendetegn ved et godt samarbejde mellem lærere og pædagoger. Læs forskningsgennemgangen i notatet “Kendetegn ved et vel-fungerende samarbejde mellem lærere og pædagoger” på www.eva.dk.

På næste side finder du de fem kendetegn.

“Læreren vil jo bare gerne lære én noget. Pædagogen vil også gerne snakke, hvis man lige har brug for det. Lige spørge om noget, en situation, et skænderi ... så perspektiverer han det lige for én. Han snakker til os, som om han kan forstå os. Og han er god til at sætte sig ind i situationen. Og så snakker han mere til os som personer end som elever.”

Det er dog ikke kun eleverne, som betragter læreres og pædagogers forskellighed som værdifuld. Også lærerne og pædago-

Læreren vil jo bare gerne lære én noget. Pædagogen vil også gerne snakke, hvis man lige har brug for det. Lige spørge om noget, en situation, et skænderi... så perspektiverer han det lige for én.”

Udskolingselev

gerne selv peger i interviews foretaget i forbindelse med EVA’s undersøgelse på, at de to fagligheder kan bidrage på forskellige måder i arbejdet med elevernes læring og trivsel.

Fagligt og pædagogisk overblik supplerer hinanden

En lærer og en pædagog nuancerer i et interview, hvad de får ud af deres samarbejde

i en indskolingsklasse. Her er det primært læreren, der har det faglige overblik, mens pædagogen registrerer, hvordan eleverne klarer sig og har det i timen. Men selvom der er en tydelig rollefordeling, prøver de i fællesskab nye ting af i undervisningen, og de vurderer, evaluerer og justerer løbende undervisningen sammen.

Læreren, Rikke, fortæller som samarbejdet: “Vi diskuterer jo hele tiden, hvad det er, vi vægter. Det er nok en smule mere dig, som tænker over, hvordan eleverne i klassen positionerer sig og har det sammen, og mig, der tænker en smule mere på det faglige. Så undervejs får vi snakket os ind på, hvad det er, vi vægter lige nu, hvor meget af min faglighed jeg skal bringe i spil lige nu, og hvor meget jeg skal holde tilbage.”

Pædagogen, Britt, svarer: “Ja, og hvad er det, jeg ser, der foregår i klassen? Vi arbejder med hele tiden at tænke fremad sammen. Det er man nødt til. Man skal hele tiden være ti skridt foran for at bevare roen i klassen og holde fokus.”

Rikke har med andre ord overblikket over og ansvaret for det rent faglige i undervisningen, fx hvilket emne der skal arbejdes med i dansk, og hvilket materiale der skal inddrages, mens Britt bidrager med refleksioner og observationer, som har betydning for, hvordan undervisningen skal finde sted i praksis med den konkrete elevgruppe. Og det oplever Rikke, er meget værdifuldt:

“Nogle gange sker der det, når man er den, som er underviser og ‘er på’, at den anden kan have set noget, man ikke selv ser. Hvor er

børnene henne lige nu? Kan de magte det her? Eller er det bedre, at vi går en anden vej?”

Rikke og Britt oplever begge, at Britts iagttagelser af undervisningen og især af elevernes adfærd og reaktioner kan bruges direkte i planlægningen af undervisningen og til at lave justeringer med hensyn til de aktiviteter, der på forhånd er planlagt.

Han taler til os, som om han kan forstå os. Og han er god til at sætte sig ind i situationen. Og så snakker han mere til os som personer end som elever.”

Udskolingselev

“Jeg er blevet klogere på eleverne af mit samarbejde med Anne”

En anden fordel ved læreres og pædagogers forskellige faglighed er, at de kan se eleverne fra flere vinkler og dermed undgå ensidige fortolkninger af elevernes muligheder og udfordringer. Lærernes og pædagogernes samlede blik på eleverne kan være anderledes end det, en ren lærersynsvinkel ville give. En lærer oplever fx, at pædagogen kan hjælpe ham med at forstå elevernes adfærd, og hvad der blokerer for deres deltagelse og

engagement. Han forklarer fx om en dreng i udskolingen:

“Hvordan kan det være, at han i faget idræt har det godt og fungerer fuldstændig ligesom alle mulige andre, men er helt væk i de boglige fag? (...) Man kommer let til at tænke, at han er enormt doven og mægfor-kælet og sådan noget. Men rent faktisk er der en masse ting, som han slet ikke kan. Nogle af de ting omkring hans måde at være på synes jeg er der, hvor jeg for alvor er blevet klogere af mit samarbejde med Anne (pædagogen, red.) i klassen.”

Pædagogens perspektiv udfordrer

En lærer på mellemtrinnet oplever tilsvarende, at pædagogens perspektiv på eleverne både kan udfordre og kan bidrage med nyttig viden om elevernes kompetencer og ressourcer. Hun forklarer:

“Jeg synes, at det giver mig et bredere perspektiv på det barn, som jeg arbejder med. Jeg har puttet hende ned i en eller anden kasse, og den har noget at gøre med, hvad jeg oplever, hvor hun er fagligt, og hvad hun byder ind med i klassen. Det her barn, oplever jeg, er totalt understimuleret, og jeg synes, at det er op ad bakke for hende. Og så kan jeg have en tendens til at opfatte hende som en svag person på alle parametre. Der kan Camilla (pædagogen, red.) måske give mig et blik for, at hun også kan nogle andre ting. Det er da nyttig viden for mig, så jeg ikke bare fastlåser et barn i en eller anden kasse.”

Når læreres og pædagogers faglighed kombineres i undervisningen, kan man få et bredere og mere helhedsorienteret blik på

eleverne, som giver mulighed for at arbejde både med elevernes faglighed og med deres trivsel. På den måde kan de to fagligheder i samspil med hinanden åbne op for flere deltagelses- og læringsmuligheder for elever med forskellige typer af udfordringer.

Signe Mette Jensen håber, at flere lærere og pædagoger nu begynder at se mulighederne med hensyn til, hvordan deres faglighed i fællesskab kan bidrage til arbejdet med elevernes læring:

“Det ser ud til, at vi er begyndt at komme længere end til blot at diskutere, hvordan læreres og pædagogers samarbejde praktisk kan lade sig gøre, og i højere grad begynder at se bud på, hvad de to fagligheder kan tilbyde hinanden, og hvad de kan lære af hinanden, som eleverne og de ansatte selv kan have gavn af.” ■

Signe Mette Jensen er chefkonsulent i EVA’s grundskoleenhed og har stået i spidsen for undersøgelsen om samarbejdet mellem lærere og pædagoger.

5 gode råd om læreres og pædagogers samarbejde om undervisningen

Hvordan kan I som lærere og pædagoger arbejde sammen - og derigennem styrke elevernes læring og trivsel og jeres egen faglighed? Det siger forskningen i læreres og pædagogers samarbejde noget om.

Læs fem råd fra forskningen her, og tag opslaget med til næste teammøde, så jeres samarbejde kan blive endnu bedre.

Find mere inspiration

På baggrund af en gennemgang af dansk og international forskning har EVA identificeret fem kendetegn ved et godt samarbejde mellem lærere og pædagoger. Kendetegnene peger på nogle forhold, som det er godt at være bevidst om i forbindelse med udviklingen af et godt samarbejde, og de er på disse sider formuleret som gode råd.

Brug dem som inspiration, når du og dine kolleger vil udvikle samarbejdsrelationerne på jeres skole.

Læs mere om undersøgelsen på www.eva.dk.

1

Giv jer selv og hinanden tydelige roller

Når I som lærere og pædagoger skal arbejde sammen, er det vigtigt, at I har en klar rollefordeling og kan svare på spørgsmålet "hvem skal bidrage med hvad i samarbejdet?". På den måde bliver det tydeligt for jer selv og andre, at I er i stand til at kompetentere hinanden, og at I bidrager med forskellige kompetencer i jeres fælles arbejde med elevernes læring. At opbygge en klar rollefordeling kræver flere ting:

- I har indsigt i hinandens faglighed og kan sætte ord på, hvad I hver især som lærere og pædagoger kan bidrage med.
- Rollefordelingen er lagt i rammer, som gør, at I let kan kommunikere om samarbejdet over for elever og forældre og mellem jer selv.
- Rollefordelingen og jeres forventningsafstemning med hinanden sker, når I påbegynder jeres samarbejde og justeres løbende.
- I taler jer frem til, hvad målet med jeres samarbejde er.

2

Planlæg og evaluer undervisningen sammen

Hvis I som lærere og pædagoger løbende mødes og sammen planlægger undervisningen, er der større chance for, at begge parter har ejerskab til og tager ansvar for undervisningen. Det gælder både den langsigtede årsplanlægning og den mere konkrete planlægning forud for undervisningen. Samtidig er det vigtigt, at I er sammen om løbende at evaluere undervisningen. En fælles planlægning og evaluering af undervisning kan bl.a. indebære følgende:

- I prioriterer tid til at planlægge undervisningen lærere og pædagoger sammen.
- I afsætter tid til sammen løbende at evaluere elevernes progression og udbytte af undervisningen.

3

Giv og modtag feedback - og reflekter sammen

Når samarbejdet mellem lærere og pædagoger virker efter hensigten og rykker noget for eleverne, udvikler både lærere og pædagoger sig. I jeres samarbejde skal der være plads til at være forskellige og til at være uenige. Men evt. uenigheder skal bruges til at lære af hinanden, til at udvikle jer og til at udvikle jeres praksis. Derfor er det vigtigt, at der er tid til fælles sparring og feedback. Dette kendetegner et udviklende og lærende samarbejde:

- Der afsættes tid til fælles faglig refleksion over undervisningen.
- I prioriterer at give hinanden feedback, så I oplever at udvikle jer i samarbejdet.
- I arbejder, med hver jeres faglighed, hen mod en fælles didaktik, en fælles pædagogik, et fælles læringsbegreb og et fælles læringsyn.

4

Betragt hinanden som ligeværdige

Det er vigtigt, at både lærere og pædagoger oplever, at begge parter fagligheder, kompetencer og bidrag til samarbejdet bliver anerkendt. For at betragte hinanden som ligeværdige er det vigtigt, at både lærer- og pædagogfagligheden får en central plads i undervisningen, og at jeres faglighedens forskelligheder værdsættes. Det er vigtigt at skabe en kultur, hvor forskellighederne imellem faggrupperne netop ses som en styrke og som noget, der er værd at dyrke. Dette kendetegner et ligeværdigt samarbejde:

- Kulturen på skolen er kendetegnet ved ligeværdighed mellem og åbenhed over for de forskellige fagligheder.
- På skolen accepterer I hinandens forskelligheder og fokuserer på at se forskellighed som en styrke.

5

Ledelsen skal bakke op om jeres samarbejde

Skolens ledelse spiller en vigtig rolle med hensyn til at skabe gode rammer for lærere og pædagogers samarbejde. Rammerne er af både praktisk og organisatorisk karakter og handler desuden om at præge samarbejdskulturen på skolen i en frugtbar retning. Dette kendetegner en ledelse, der bakker op om samarbejde mellem lærere og pædagoger:

- Ledelsen prioriterer både lærere og pædagoger og signalerer, at alle er vigtige.
- Ledelsen sikrer gode rammer i form af tid, passende grad af formalisering og hensigtsmæssig organisering i teams.
- Ledelsen sikrer kompetenceudvikling for både lærere og pædagoger sammen og hver for sig - både fagligt, og hvad angår samarbejdet.
- Ledelsen er i stand til at lede teams, ikke mindst tværfaglige teams.
- Ledelsen fremmer en samarbejdskultur, hvor forskellighed ses som noget positivt.

Det giver samarbejdet os

DEN ÅBNE SKOLE

Når skoler samarbejder med det omgivende samfund, opstår nye muligheder for at gøre undervisningen relevant og nærværende for eleverne. Der ligger en stor verden lige uden for skolen, hvor bl.a. lokale med fortælleglæde kan bidrage med viden, der kan styrke undervisningen.

Af evalueringskonsulent
Bjørke Frydensberg

Selvom viljen er der, kan det være svært i en travl hverdag at indfri målet om at komme ud i det omgivende samfund med sine elever eller at invitere personer, der ikke er en del af skolen, ind i sin undervisning. Især for landkommuner, som har langt til de omkringliggende byers kulturtilbud, kan det være en udfordring.

I Hedensted Kommune danner projekt “Kom ud og lær” rammerne om et velfungerende samarbejde mellem lærerne på kommunens skoler og natur- og kulturvejleder Jens Kjær. I undervisningsforløb, som lærerne og Jens skaber sammen, bliver emner som landbrugets historie, den industrielle revolution eller stenalderen gjort konkrete og nærværende for eleverne gennem besøg i lokalområdet på fx en gammel mølle, gravhøje og en tidligere stationsby. Det er Jens, der er drivkraften i projektet. Han har både opbygget et stort netværk af mennesker fra lokalområdet, der har viden om de lokale kultur- og naturfænomener omkring landsbyen og har i samarbejde med en kommunal læringskonsulent sat sig ind i Fælles Mål og skolernes arbejde med læringsmål. Jens har bl.a. arbejdet tæt sammen med Henrik, der underviser i historie, matematik og natur/teknologi på Rårup Skole.

Både lærerne, deres elever, de eksterne aktører og Jens Kjær er glade for samarbejdet, der hver på sin måde giver dem noget meningsfuldt. Se her, hvad Jens, Henrik, Ole fra lokalarkivet og en elev fra Rårup Skole får ud af samarbejdet. ■

“Det er altid en win-win-situation, når vi samarbejder med skolerne. Børnene går jo herfra og fortæller historier om det, de har hørt. Det er vi bare glade for – vi vil jo gerne have, der er nogen, der lægger mærke til og bruger vores arbejde. Så det virker begge veje!”

Ole Jørgensen, lokalarkivar

Elever fra Rårup Skole lytter til historien om den hellige Skt. Anna kilde - og smager på det friske kildevand.

Overvejelser, når du skal samarbejde med parter uden for skolen

Tænk lokalt

Overvej, hvordan lokalområdet omkring skolen kan bruges i undervisningen. Ofte er der interessante historier i byen, landsbyen eller i naturen omkring skolen, der kan inspirere din undervisning.

Kobling til hverdagen

I samarbejdet med aktører i lokalområdet får du mulighed for at skabe en tydelig kobling til steder, som er del af elevernes hverdag. Det kan øge motivationen og engagementet hos eleverne, som oplever, at abstrakte emner eller fjerne begivenheder bliver aktuelle på en ny måde.

Brug lokale kulturinstitutioner

Mange lokale museer, foreninger og naturcentre opdaterer løbende deres tilbud og har ofte en skole-service med korte forløb, der kan udbygges og tilpasses din undervisning.

Brug frivilligheden

Aktører i frivillige foreninger er drevet af deres lyst til at samarbejde. Husk at afklare fra start, hvad de har lyst og kompetencer til at bidrage med.

Skab klare rammer for samarbejdet

I samarbejdet med organisationer, frivillige foreninger og lignende er det vigtigt at planlægge det konkrete forløb i fællesskab. Aftal, hvilke roller og hvilket ansvar I hver især har i forløbet.

Vov kontakten

Det handler om relationer: Den første kontakt er somme tider den sværeste. Men når du som lærer har samarbejdet med personer uden for skolen én gang, er det ofte lettere at sætte gang i nye forløb.

Afstem forventningerne til udbyttet

Det er en god idé at have en dialog om, hvad udbyttet af forløbet skal være – fx hvordan aktiviteterne kobler sig til elevernes øvrige undervisning, og hvad forløbet skal lede frem til.

“

Når man laver det, jeg gør, er det vigtigt at have en interesse for historie og naturen omkring os og være interesseret i at arbejde med formidling og børn. Man skal kunne sætte sig ind i lærernes og børnenes måde at tænke og arbejde på, så de får noget relevant med hjem. Men når først man har lavet noget sammen én gang, så er det meget lettere at sige: “Skal vi ikke lave noget sammen igen?”

Jens Kjær, natur- og kulturvejleder i Hedensted Kommune

På en natur- og byvandring i Juelsminde fortæller to “Juelsminde-guider” fra 5. klasse om voldstedet på Odelsbjerg. Fortællingen optages på video.

Fregatten Jyllands anker – på 5072 pund, En urokkelig del af byens historie.

“

Man kan huske meget mere, når man er ude. Hvis nu man bare læser en bog om fx at grave med en metaldetektor, så får man jo lov til at gøre det selv! Jeg kan huske de fleste af tingene, fordi man jo danner sig et billede inde i hovedet på en anden måde, når man er uden for skolen.”

Rasmus, elev i 5. klasse

“

Man skal ikke være bange for at lade andre bidrage. De har måske en anden måde at gøre tingene på, men det skader bestemt ikke elevernes læring at komme ud og opleve noget andet. Eleverne er jo lidt for vant til mig. Jens er en ny mand, der gør det hele levende. Han har grebet tingene helt anderledes an, end hvis det var mig, der skulle have stået og fortalt om fx gravhøjene.”

Henrik Sørensen, historielærer

i

Fakta om åben skole

EVA følger i 2016-18 erfaringerne fra ca. 20 kommunale udviklingsprojekter, der med støtte fra Undervisningsministeriet og Kulturministeriet arbejder med at udvikle samarbejdet mellem skoler og deres omverden. EVA udgiver i den forbindelse et inspirationskatalog i efteråret 2017 og en erfaringsopsamling i 2018.

Hold øje på www.eva.dk og Facebook.

Tre prisvindere giver tips om samarbejde

At dyrke forskellige typer af samarbejde er en vigtig del af det at være lærer. Mød tre vindere af Politikens Undervisningspris, og få deres bedste tips til et godt samarbejde på tværs af fag og årgange, med eksterne parter og internt i teamet.

Af evalueringskonsulent
Anne Kyed Vejebak

Loris El-Haj, Sletten Skole

Vandt i 2016 Politikens særpris for med udgangspunkt i egne erfaringer og et særligt udgangspunkt i den enkelte elev at løfte integrationen i folkeskolen og bidrage til eleverne i modtagelsesklassernes faglige og sociale udvikling.

Tydelige roller og CL-øvelser styrker teammøder

Loris El-Haj styrker bl.a. samarbejdet med sine kolleger gennem forskellige aktiviteter og øvelser fra cooperative learning (CL) på alle teammøder.

Loris' teammødedagsordener har altid en aktivitet eller CL-øvelse som første punkt. Det er typisk små, lette opgaver. Målet med øvelserne kan fx være at skabe motivation eller at rykke teamet i en bestemt retning. Men det overordnede formål med at benytte øvelserne på teammøderne er at skabe en god stemning på mødet. Loris El-Haj forklarer:

“Uanset hvad det er for et mål og en opgave, man samarbejder om, så er det vigtigt, at der er en tryk stemning. Man behøver ikke at være enig om alt, men man skal respektere hinandens synspunkter. Der skal være gensidig respekt og forståelse for det, der bliver sagt af de forskellige medlemmer.”

For at sikre, at alle teammedlemmer bidrager med noget, uddeles der i forbindelse med de teammøder, Loris deltager i, en opgave til hvert medlem. Én er referent, en anden står for forplejning osv. Det vigtige er ifølge Loris, at alle bidrager, og at ingen får lov til bare at læne sig tilbage. Alle teammedlemmer har på den måde ansvar for, at deres møder lykkes.

Loris har bl.a. fundet inspiration til ansvarsfordelingen i forbindelse med teammøderne i bogen 'Målorienteret teamsamarbejde i praksis. Lean-inspirerede teamtavler og metoder' af Jens Linder.

Carina Forsberg Nielsen,
Ingrid Jespersens Gymnasieskole

Vandt Politikens Undervisningspris i grundskolekategorien i 2016 for at gøre historieundervisningen levende og relevant gennem rollespil.

Teammøder i historiske rammer inspirerer

Carina Forsberg Nielsen vandt i 2016 en pris for sin historieundervisning, hvor hun ofte inddrager rollespil for at engagere eleverne. Rollespillene foregår typisk i historiske rammer uden for skolen, for at eleverne bedre kan leve sig ind i undervisningen. Og den samme logik kan bruges i det professionelle samarbejde.

Derfor styrker Carina samarbejdet med sine kolleger i historie-fagteamet ved at arrangere teammøder, der foregår på forskellige kulturinstitutioner, hvor hun finder inspiration til møderne gennem skoletjenestens mange forskellige tilbud. Teamet har bl.a. holdt teammøde i Ejbybunkeren, og næste gang går turen til Arbejdermuseet. Om samarbejdet siger Carina:

“Vi får nye fælles oplevelser at tale ud fra og skabe relationer ud fra. Og det synes jeg, har gjort noget særligt for vores fagteam, ikke kun rent socialt, men også ved, at vi fagligt har blik for nye ting, nye forløb, vi kan deltage i, og ved at vi deler det med hinanden.”

Teamet taler først om budget, prøveformer og andre obligatoriske emner. Derefter ser de museets udstillinger og afprøver de forløb, der er knyttet hertil. Efter forløbene taler teamet med museets undervisere og kommer med input til forløbene, samtidig med at teamet får inspiration til egen undervisning og kendskab til museets forløb. På den måde udvikler fagteamet sig sammen, samtidig med at der bliver knyttet nogle bånd mellem skolen og forskellige kulturinstitutioner, hvilket kommer eleverne til gode i undervisningen. Om teammøderne fortæller Carina:

“Teammøderne er med til at åbne op for, at man vælger nye steder til ture med eleverne, fordi man selv har været ude og se og opleve dem. Ud over god inspiration til undervisningen giver det ny energi i teamet, når man er ude og lave noget andet end bare at sidde og holde møder på skolen”.

Vini Bahl Hansen, Broby Skolerne

Vandt Politikens Undervisningspris i grundskolekategorien i 2015 for at tro på alle elevers evner, have høje forventninger til dem og stimulere deres nysgerrighed og lyst til at lære.

Samarbejde kan give en rød tråd i undervisningen

Vini Bahl Hansen er drivkraften bag en række af de faglige samarbejder på Brobyskolerne. Hun samarbejder med sine kolleger om at styrke den røde tråd i undervisningen – både i fagene, på tværs af fagene og på tværs af klassetrin.

“Det er vigtigt at have gode samarbejdsrelationer og være en troværdig voksen over for vores elever. Eleverne kan mærke, hvis lærerne har et godt samarbejde og bakkker hinanden op. Derfor er det vigtigt at vise eleverne, at vi står sammen som lærere.”

Udskolingslærerne på skolen samarbejder på tværs af fagene biologi, geografi og fysik/kemi i det naturvidenskabelige team. Vini bruger bl.a. samarbejdet til at lade sig inspirere af, hvordan der fx undervises i biologi, når hun selv underviser i fysik/kemi. På den måde sikrer hun en rød tråd i undervisningen på tværs af fagene:

“I det naturvidenskabelige team lærer jeg en masse om biologi og den måde, der undervises i det fag på. Og så kan jeg fx i fysik/kemi bruge nogle af de samme eksempler, som de bruger i biologi, så eleverne oplever en rød tråd gennem fagene.”

Vini samarbejder desuden med sine kolleger i matematikfaget om undervisning på tværs af klassetrin. De samarbejder særligt om at organisere undervisningen, så elever på tværs af klassetrin får mulighed for at under- vise hinanden, hvilket både øger motivationen og gør eleverne til rollemodeller for hinanden.

Et sådant samarbejde kræver, at lærernes årsplaner enten laves sammen eller flettes sammen, så der er en plan for, hvornår der undervises i de forskellige emner. Selvom samarbejdet kræver tid, mener Vini, at hun sam- let set sparer både tid og forberedelse, fordi hun kan lade sig inspirere og bruge de erfaringer, hendes kol- leger har gjort.

Fakta

Politikens Undervisningspris sætter fokus på den gode undervisning og den gode lærer, der formår at udfordre og engagere eleverne.

Prisen uddeles i hver af de tre kategorier: grundskolen, gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelser. Inden for hvert område uddeles én hovedpris à 75.000 kr. Derudover uddeles to særpriser pr. kategori à 25.000 kr.

Politikens Undervisningspris er støttet af Lundbeckfonden.

Når co-teaching styrker inklusion

Et tæt samarbejde mellem almenlærere og særlige ressourcepersoner kan være svaret på mange af de udfordringer, lærere står med, når elevernes forskellige forudsætninger og behov skal tilgodeses. Mød en lærer, som har praktisk erfaring med co-teaching, og en forsker, der har været med til at kortlægge forskningen bag.

Af evalueringskonsulent
Ditte Nissen Storgaard

Næsten 30 elever, et stort fagligt spænd mellem de stærkeste og de mest udfordrede, mange elever med sociale udfordringer og sidst, men ikke mindst, en lille gruppe drenge, der har svært ved at overholde regler og aftaler, og som forstyrrer resten af klassen.

Det var den udfordring, inklusionslærer Jesper Lønborg og hans kolleger stod med, da de i 2015 fik ansvaret for en nyligt sammenlagt 3.-klasse på Sct. Jacobi Skole i Varde. Samtidig er det en situation, som mange lærere vil kunne nikke genkendende til.

Co-teaching som løsningen på en inklusionsudfordring

I Jesper Lønborgs 3.-klasse blev løsningen co-teaching, som er en undervisningsform, hvor en almenlærer og en ressourceperson i fællesskab planlægger, forbereder og gennemfører undervisningen for alle eleverne i en klasse. I Jespers team var der ud over ham selv og en almenlærer tilknyttet en AKT-vejleder, og sammen indgik de tre kolleger i et tæt samarbejde i matematik om at skabe et inkluderende læringsmiljø i klassen. De besluttede sig for at arbejde med den model inden for co-teaching, som kaldes alternativ undervisning (side 22). I alternativ undervisning får klassen først en fælles instruktion, og derefter deles den i to hold, som arbejder forskelligt med de samme læringsmål.

Opdelingen af eleverne gav ifølge Jesper Lønborg nye muligheder for at tage pædagogiske hensyn og tilpasse undervisningen. Jesper og AKT-vejlederen tog i en periode et lille hold på syv-otte elever med hen i et lokale i fritidsklubben, mens almenlæreren arbejdede med resten af klassen. Det lille

hold bestod af en grundstamme på tre særligt udfordrede drenge og skiftende andre elever fra klassen.

Nye roller og positive oplevelser

“Det var en pædagogisk overvejelse, at holdet ikke kun skulle være for de fagligt svage elever,” forklarer Jesper. Tværtimod valgte han og kollegerne, at holdet skulle sammensættes bredt, og at det skulle bestå af både piger og drenge. Det gav eleverne mulighed for at opleve hinanden i nye roller. Fx fik en dreng, der ellers var fagligt svag, men havde godt styr på de små tabeller, anledning til at formidle sin viden til de andre elever og vokse i den rolle. De positive oplevelser blev båret med ind i klassen, hvor de styrkede fællesskabet.

“I mine øjne behøver inklusion ikke at handle om at være i det samme lokale, men om at tage individuelle hensyn, så alle føler sig som en del af det faglige fællesskab,” forklarer Jesper Lønborg.

Flere fagligheder i spil

Lektor Janne Hedegaard Hansen fra DPU, Aarhus Universitet, har kortlagt forskningen om co-teaching (se boksen på næste side) og er enig med Jesper:

“Hvis alle elever skal udfordres og blive så dygtige, de kan, så bliver de nødt til at lære på forskellige måder. Det kræver, at flere fagligheder og kompetencer bringes i spil samtidig og ikke blot tænkes som supplerende fagligheder. Co-teaching kan kvalificere den måde, lærere samarbejder med pædagoger, speciallærere og ressourcepersoner på. Det tætte samspil mellem fagdidaktiske overvejelser og pædagogiske strategier er et vigtigt bidrag fra co-teaching.”

4 gode råd om co-teaching

1. Byg på gensidig respekt og forståelse

Tal sammen om jeres forventninger til samarbejdet. Det kan være en hjælp, at hver person på forhånd har skrevet en liste med egne styrker og svagheder, så I sammen kan få øje på jeres forskellige kompetencer. Målet er at opbygge gensidig respekt og fælles forståelse af, hvordan ansvaret for undervisningen kan deles.

2. Gentænk undervisningens form

Det er grundlæggende anderledes at tilrettelægge undervisning, som gennemføres i samarbejde. Udarbejd en fælles forståelse af, hvordan eleverne kan grupperes, hvordan instruktionerne fordeles, og hvordan undervisningsopgaver tildeles.

3. Tag små skridt

Start med at implementere grundprincippet: at dele ansvaret i klasserummet. Det er lettest at starte med at undervise i mindre grupper.

4. Udvikl sammen

Brug simple strukturer, fejtr succeser og tal om de udfordringer, der opstår. Når I sammen reflekterer over jeres praksis, vil I både udvikle den og styrke jeres partnerskab.

Kilde: Marilyn Friend, professor emeritus, University of North Carolina.

Janne Hedegaard Hansen mener, at metoden er højaktuel i den danske folkeskole, hvor inklusion er kommet på dagsordenen i de senere år.

I co-teaching er kongstanken, at almenlærere og ressourcepersoner arbejder tæt sammen om at forstå de udfordringer, der er i en klasse, og om at udtænke løsninger i fællesskab. Det er grundlæggende forskelligt fra den situation, hvor læreren har det primære ansvar, mens pædagogen assisterer. Det kræver, at lærerne er både åbne og nysgerrige over for andre fagligheder og inviterer dem med ind i maskinrummet, hvor de planlægger og udvikler undervisningen sammen. “Co-teaching handler rigtig meget om en kultur, hvor man er åben over for andre perspektiver og forståelser og lader sin egen faglighed komme i spil – og sætter den på spil,” forklarer Janne Hedegaard Hansen. ■

Find mere inspiration

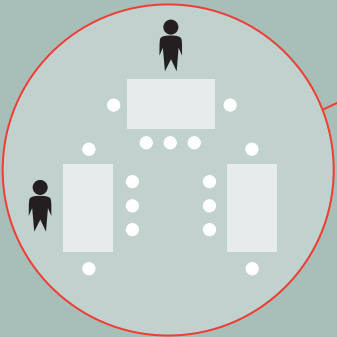
I ‘Special- og almenpædagogisk samarbejde om inklusion’ fortæller Janne Hedegaard Hansen mere om co-teaching. Her finder du også et forskningsoverblik, praksiseksempler og refleksionsspørgsmål.

I ‘Fortællinger om tværprofessionelt samarbejde om inklusion’ kan du se og høre flere praksisfortællinger om inklusion.

Co-teaching Prøv selv metoden

Co-teaching handler om at skabe de bedste rammer for at bringe læreres og ressourcepersoners kompetencer i spil til gavn for alle elever. Her får du fire bud på, hvordan eleverne kan grupperes, og undervisningsopgaverne fordeles.

1

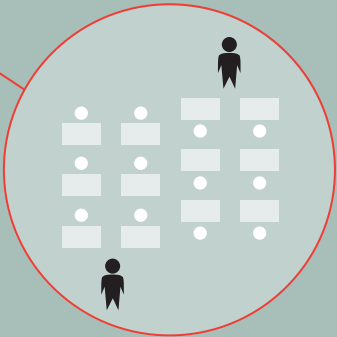
Stationsundervisning

Eleverne opdeles i tre grupper og roterer mellem tre stationer. Ved to af stationerne undervises de af en lærer, og ved den tredje arbejder de selvstændigt.

2

Parallel undervisning

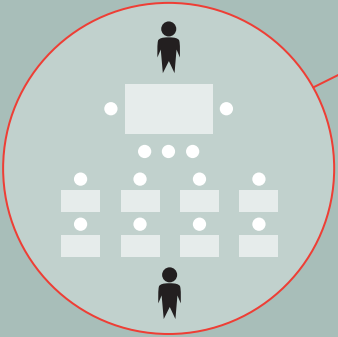
Lærerne har forberedt sig sammen og arbejder med det samme materiale, men i selve undervisningen deler de klassen imellem sig. Parallel undervisning giver mulighed for mere deltagelse og diskussion blandt eleverne.

3

Alternativ undervisning

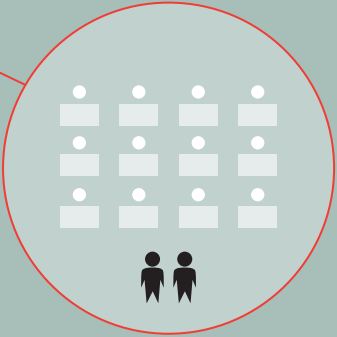
Klassen deles i en stor og en lille gruppe elever. Efter en fælles gennemgang fortsætter den store gruppe med det planlagte forløb, mens den lille gruppe får en tilpasset gennemgang, der kan være repeterende, supplerende eller forberedende. Alternativ undervisning kan bruges i situationer, hvor der er meget stor variation i elevernes færdigheder og kundskaber.

4

Teamundervisning

Begge lærere underviser og supplerer hinanden. De gennemfører undervisningen sammen, men taler på skift. Det er en undervisningsform, som afhænger meget af undervisningsstilen og kræver en del erfaring og forberedelse.

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut har udarbejdet modellen på baggrund af "Afdækning af forskning og viden i relation til ressourcepersoner og teamsamarbejde", 2014, Janne Hedegaard Hansen m.fl.

Q&A

Q&A med dr. Marilyn Friend

Dr. Marilyn Friend er en af ophavskvinderne til begrebet co-teaching. Vi har stillet hende en række spørgsmål om grundtankerne i metoden, og om hvordan samarbejdet mellem lærere og ressourcepersoner kan styrke elevernes læring.

Q – Hvorfor skal lærere og ressourcepersoner arbejde tættere sammen?

A – Det er afgørende, at de teknikker og strategier, der kendetegner specialpædagogikken, tænkes sammen med almenlærers didaktik, fordi der opstår en konstruktiv spænding mellem det fagdidaktiske arbejde og hensynet til elevernes individuelle behov. Ved at samarbejde har de to professionelle mulighed for at kombinere deres forskellige kompetencer og skabe et læringsmiljø med øget undervisningsintensitet og bedre udbytte for eleverne.

Q – Hvordan kan lærere og ressourcepersoner deles om både planlægning og gennemførelse af undervisningen?

A – I co-teaching bidrager hver underviser til planlægningen med de kompetencer, de besidder. Det kan være, at almenlæreren arbejder med et læringsmål, som forudsætter særlige sproglige kompetencer, og at ressourcepersonen kan bidrage med strategier til at undervise i nyt ordforråd. Det kan også være, at eleverne skal arbejde med en fagligt kompleks opgave, hvor ressourcepersonen kan analysere og opdele opgaven, så den kan formidles på en ny måde. De to professionelle kan så vælge at dele

eleverne i hold, så ressourcepersonen kan forklare opgaven på en direkte og lineær facon for et hold elever, mens almenlæreren bruger en undersøgende tilgang sammen med andre elever.

Q – Hvordan kan samarbejdet bidrage til faglig udvikling?

A – Et vigtigt kendetegn ved co-teaching er gensidig læring mellem de professionelle. Der har været en tradition for, at lærerne fokuserede mere på, hvad de skulle give til ressourcepersonen i form af oplæring i fagenes indhold og didaktik, frem for, hvad de kunne modtage fra ressourcepersonen i form af undervisningsstrategier til at imødekomme særlige behov og specialpædagogiske tilgange. Den gensidige læring i co-teaching betyder, at begge parter lærer af hinanden – uden dog at skulle være ens.

Q – Hvordan gavner co-teaching alle elever?

A – Alene det, at der er to undervisere til stede, betyder, at alle elever har bedre mulighed for at få støtte og opmærksomhed fra en lærer. Det gælder både elever med og elever uden særlige behov. Men co-teaching kan også give et andet udbytte,

Fakta om co-teaching

Co-teaching er en undervisningsform, hvor en lærer og en særlig ressourceperson har fælles ansvar for planlægning, gennemførelse, evaluering og udvikling af undervisningen for alle elever i en klasse.

I forskningen fremhæves co-teaching som den undervisningsform, der bedst bidrager til at håndtere de udfordringer, en differentieret elevgruppe med både sociale og faglige udfordringer giver.

Kendetegnene ved metoden er, at de professionelle deler ansvaret for elevernes læring og trivsel. Ressourcepersonen er altså ikke blot en sparringsperson. Der er derimod tale om en samarbejdsform, hvor lærerens didaktiske kompetencer bringes i tæt samspil med ressourcepersonens kompetencer.

Metoden blev udviklet i USA med henblik på at styrke inkluderende læringsmiljøer.

Kilde: EVA's inspirationsmateriale "Special- og almenpædagogisk samarbejde om inklusion"

Marilyn Friend er professor emeritus i uddannelsesvidenskab ved University of North Carolina. Hun har lærerbaggrund og har gennem sin forskningskarriere beskæftiget sig med, hvordan professionelle fra forskellige fag kan samarbejde om at skabe gode læringsmiljøer. Hun er ophavskvinde til en række forskningsprojekter, bøger og artikler om co-teaching.

Fokus på det fælles ved fagene

Det vil både styrke elevernes læring og komme lærerne til gode, hvis lærere fokuserer endnu mere på det, fagene har tilfælles. Det gælder om at få øje på og vise, hvad matematik og billedkunst eller historie og naturfag har med hinanden at gøre – og så udnytte det. Et stærkt tværfagligt samarbejde er vejen frem.

Af specialkonsulent
Jais Brændgaard Heilesen

Når elever i skolen bliver undervist i fx dansk, matematik eller et af naturfagene, undervises der for bl.a. at opnå kompetencer, som er særlige for det enkelte fag. Men også for at opnå kompetencer, som svarer til det, eleverne skal lære at bruge i andre fag.

Bodil Nielsen, der er ph.d., konsulent og for nylig har udgivet bogen ‘Det fælles i det faglige’, siger:

“Det er karakteristisk for mange fag, at eleverne skal lære at være fagligt undersøgende. De skal på tværs af fag lære at afklare, hvad de vil undersøge, træffe begrundede valg af, hvilke metoder de vil bruge, i nogle tilfælde sammenligne med, hvad andre undersøgelser har vist, eller på anden vis perspektivere. Tilsvarende skal de i mange fag lære at kommunikere om faglig viden og indrette deres kommunikation efter hensigt, målgruppe og situation. De skal lære at argumentere. Argumenterne kan være forskellige fra fag til fag, men de færdigheder, eleverne skal lære for at kunne argumentere sagligt og sammenhængende, kan være fælles, og de fagbegreber, de bruger om argumentation, kan være de samme i alle fag,” forklarer hun.

I sin bog retter hun blikket mod alt det, som er fælles for skolens fag. Hun opfordrer til et styrket samarbejde mellem en klasses lærere i forskellige fag og argumenterer for at bruge det, fagene har tilfælles. Og bruge det som afsæt for arbejdet med at styrke den

del af elevernes dannelse, der sker gennem mødet med skolens fag.

To tendenser i lærerhverdagen

Bodil Nielsen har som underviser og oplægs-holder gennem mange år mødt og talt med hundredvis af lærere og ledere på skoler i hele Danmark. I sit møde med begge grupper har hun i de senere år især bidt mærke i to tendenser, der præger folkeskolen i dag. Den første tendens er, at mange lærere føler sig mere tidspressede end tidligere. Den anden tendens er, at mange lærere oplever, at skolens dannelsesaspekt er gledet i baggrunden i forbindelse med folkeskolereformens indførelse.

“Hvis lærerne i højere grad samarbejder om fagenes fællestræk, vil det gøre det muligt at spare tid. Den øgede opmærksomhed på fagenes fællestræk og deres berøringspunkter – hvor kompetencer og færdigheder formes på tværs af fagene – vil også øge opmærksomheden på vigtige elementer i skolens dannelsesopgave: Dels at eleverne skal lære at være undersøgende og forholde sig til det, de finder frem til, dels at eleverne skal lære at kommunikere om faglig viden, argumentation med tydelig hensigt og tilpasset målgruppe og situation,” pointerer Bodil Nielsen.

Større læringsudbytte

Denne interesse for fagenes fællestræk kan ifølge Bodil Nielsen komme både elever og

lærere til gode. For eleverne handler det først og fremmest om genkendelighed, siger hun og uddyber:

“Jo mere eleverne kan genkende fra det ene fag til det andet, des lettere bliver det også for dem at overføre og udbygge det, de allerede ved. Det vil gavne eleverne, hvis det bliver tydeligt, at en række undersøgelsesmetoder har fællestræk. Det gælder fx kildesøgning, kildevalg og kildevurdering, som i en række fag rummer en stor kerne af noget fælles (se boks). Det kan være færdigheder i interviewteknik og observationsmetoder, som er de samme i alle fag. Når eleverne skal lære at argumentere fagligt, kan det ske på grundlag af en fælles viden om, hvordan man kan analysere eller opbygge argumentation. Flere fag har mål for perspektivering af det, en undersøgelse viser. Det, man perspektiverer til, er forskelligt fra det ene fag til det andet, men selve det at kunne perspektivere er en kompetence, man kan bruge i de fleste fag.”

Fælles terminologi

Hvis fagenes fællestræk skal blive tydelige for eleverne, forudsætter det, at lærerne forklarer tingene på nogenlunde samme måde og bruger de samme begreber om de samme ting. Det kan indebære, at man skal finde en fælles terminologi for noget, man plejer at omtale på en bestemt måde i ét fag og på en anden måde i et andet. Det indebærer også, at man skal lave fælles oversigter over det, man skal bruge i flere fag, fx oversigter over kildekritik, argumentation, interviewteknik eller perspektiveringsformer.

“At have fokus på fagenes fællestræk kræver derfor diskussioner på tværs af fag. Et styrket fokus på de kompetencer, fagene har til fælles, vil på længere sigt lette undervisningsopgaven, fordi lærerne i højere grad vil være fælles om en del af undervisningen. Ville det i en tidspresset hverdag ikke være meningsfuldt at samarbejde mere om det, der er fælles for fagene, end tilfældet er i dag?” afslutter hun med et retorisk spørgsmål. ■

Bodil Nielsen er ph.d. og tidligere lektor på bl.a. Professionshøjskolen UCC. Hun har i de seneste år som selvstændig konsulent samarbejdet med en række kommuner og skoler i hele landet om bl.a. arbejdet med læringsmål.

